

“Kuzey” Makedonya Referandumu ve Sonuçları

Makedonya’da son birkaç aydır gündemi meşgul eden referandum geçen pazar günü yapıldı. Referandumda Makedonya halkına haziran ayında Yunanistan ile yapılan anlaşma doğrultusunda Makedonya’nın isminin “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti” olarak değiştirilmesi ve ülkenin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’ne (NATO) ve Avrupa Birliği’ne (AB) üye olması konusundaki tercihi soruldu. Referandum sonucunda her ne kadar %91 oranında “evet” oyu çıksa da katılımın %36 civarında olması, aslında halkın evet ya da hayır cevabı yerine, sessiz kalmayı tercih ettiği yönünde yorumlara ve referandum sonucunun meşruiyetine dair tartışmalara neden oldu.

Referanduma Götüren Süreç

Makedonya’nın Avrupa-Atlantik entegrasyon sürecindeki en büyük engellerinden biri, Yunanistan’la yaşadığı isim sorunudur. Söz konusu sorunu çözmek için birkaç ay süren yoğun görüşmelerin ardından iki ülke başbakanları 17 Haziran 2018’de Prespa Gölü kıyısında Makedonya’nın isminin Kuzey Makedonya Cumhuriyeti anlamına gelen *Republika Severna Makedonija* olarak değiştirilmesini içeren bir anlaşma imzaladı.

Anlaşmanın imzalanmasından sonra Makedonya, Brüksel’de gerçekleştirilen NATO zirvesinde, Yunanistan ile imzalanan anlaşmanın onaylanması için yapılacak referandumdan isim değişikliğine onay çıkması şartıyla üyeliğe davet edildi. NATO üyeliği bile tek başına referandumun başarılı bir şekilde tamamlanması için yeterli bir gerekçe iken, Makedonya’nın AB’ye üyelik sürecinin hızlanacağına dair açıklamaların ardı ardına gelmesi, yapılacak oylamanın ülke için önemini daha da arttırdı.

Bu gelişmeler çerçevesinde Makedonya hükümeti, ülkenin adının Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirilmesini öngören anlaşmanın kabulüne ilişkin halka “Makedonya ve Yunanistan arasındaki anlaşmayı kabul ederek AB ve NATO üyeliğine var mısınız?” sorusunun yöneltildiği referandumun 30 Eylül’de yapılmasına karar verdi. Ancak bu noktada referandumda sorulacak sorunun halkın iradesinin hangi yönde olduğunu somut bir şekilde ortaya koymak için yeterli olmadığı tartışmaları yaşanmaya başladı. Çünkü Makedonların önemli bir kısmı AB ve NATO üyeliğini desteklese de isim değişikliğini desteklemiyordu. Referandumda isim konusuna değinilmeden AB ve NATO üyelikleri üzerinden bir soru sorulması, aslında halkın isim değişikliği konusundaki iradesini ortaya koymasına imkân vermekten ziyade, evet oyu kullanması için zorlandığı anlamına geliyordu. Bu tezi destekleyense AB ve NATO yetkililerinin yapılacak referandumda istenen sonucun elde edilmemesi durumunda uzunca bir süre Makedonya ile yeni bir anlaşmaya yanaşmayacakları, Makedonya için Yunanistan’la yapılan anlaşmanın kabulünden başka seçenek olmadığı yönündeki tehditkâr açıklamalarıydı.

Böylesi bir konjonktürde hükümet ve koalisyon ortakları referandum kampanyasını “Avrupa Makedonya’sı için Evet” sloganıyla yürüttüler. Buna karşın uzun yıllar hükümette kalan ancak son seçimlerle birlikte muhalefet kanadını oluşturan Makedon milliyetçi sağ eğilimli İç Makedon Devrimci Örgütü-Makedonya Ulusal Demokratik Birliği (VMRO-DPMNE) partisi, referandum için kampanya yapmama kararı alarak referandumu boykot etti.

Referandum Sonuçları

Pazar günü gerçekleştirilen referandumda ülkede kayıtlı 1.806.336 seçmenin sadece %36,9’unun oy kullandığı açıklandı. Halkın ilgisinin beklenin oldukça altında kaldığı referandumda oy kullananların %91,46’sı “evet”, %5,65 ise “hayır” dedi. Bu sonuçlar, katılım oranının %50+1’in altında kalması sebebiyle referandumda bir karar alınamadığı tartışmalarını da beraberinde getirdi.

Mevcut şartlar altında Yunanistan ile imzalanan anlaşmanın yürürlüğe konması ve ülkenin isminin değiştirilebilmesi için, söz konusu anlaşmanın 120 sandalyeli meclisin 2/3’si yani 80 milletvekili tarafından kabul edilmesi gerekiyor. Fakat referandumda “evet” kampanyasını yürüten sosyal demokratlar ve hükümet ortaklarının mecliste böyle bir çoğunluğa sahip olmaması, ülkeyi yeni bir belirsizliğe itiyor.

Bu belirsizlik durumundan çıkılması ise muhalefetin alacağı karara bağlı. Bu noktada, muhalefet partisine mensup olup da anlaşmayı kabul etmek isteyen milletvekilleri üzerindeki baskıyı ortadan kaldırmak için anlaşmanın gizli bir oturumda oylanması gündeme getirildi. Zira anlaşmanın mevcut meclis aritmetiğiyle onaylanması -her ne kadar imkânsız olmasa da- pek mümkün görünmüyor.

Anlaşmanın 10 gün içerisinde onaylanmaması durumunda ise, hükümet mecliste gerekli çoğunluğu sağlamak adına erken seçim kararı alacağını ilan etti. Çünkü Yunanistan ile yapılan anlaşmanın geçerli olabilmesi için öne sürülen şartlardan biri de anlaşmanın yıl sonuna kadar Makedonya Meclisi tarafından onaylanması.

Öte yandan referandumun böyle sonuçlanma(ma)sı en fazla Yunanistan'ın lehine bir durum oldu. Çünkü referandumdan evet kararı çıkıp Makedonya isminin değiştirilmesi kesinleşmiş olsaydı anlaşmanın Yunanistan'da da oylanması gerekecekti. Fakat anlaşmanın imzalandığı haziran ayından itibaren yoğun bir şekilde karşıt gösterilerin olması ve Yunanistan Meclisi'nde de anlaşmayı onaylamayan grupların mevcudiyeti, Yunanistan hükümetini bir hayli düşündürüyordu. Bu durumda Makedonya'daki referandumdan çıkan sonuç, Yunan hükümetine kendini hem iç kamuoyuna hem de AB'ye karşı sorun çıkartan değil çözüm üreten taraf olarak lanse etme imkânı verdi.

AB ve NATO üyeliği Makedonya'ya ne getirir?

Balkan ülkelerinde, AB ve NATO üyesi olmanın ekonomik ve siyasi istikrara kavuşmada ve ekonominin canlanmasında önemli bir etkisi olacağına dair mevcut inanç, söz konusu kurumlara üye olmayı teşvik etmektedir. Makedonya özelinde ise, ekonomik ve siyasi güvencenin yanında ülkenin sahip olduğu kırık etnik yapı sebebiyle NATO üyeliği, toprak bütünlüğünün de güvence altına alınması anlamına gelmektedir.

Kısa vadede ortalama vatandaş bu üyeliklerden bir fayda elde etmeyecek olsa da uzun vadede bu beklentilerin gerçek dışı olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak ülkede uzun vadede yaşanacak ekonomik canlanma, beraberinde Batı kurumlarına entegrasyon toplumsal yapının değişimine de neden olacaktır. Bu noktada en açık tehditlerden biri, hâlihazırda ihtiyarlamaya başlayan ülke nüfusunun yaşanacak toplu göçler sonrasında daha da kritik bir seviyeye gelmesi olacaktır. Ayrıca AB ülkelerine kıyasla aile yapılarını muhafaza edebilmiş Balkan toplumlarında bu alanda da sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Özellikle de Müslümanların böylesi bir entegrasyon süreci sonunda asimile olmaları riski, üzerinde düşünülmesi ve çalışmalar yapılması gereken en önemli konular arasındadır.